

Down er ingen hindring for bokdebutanten Torill

Man må ta de mulighetene man får

–Jeg liker at livet er en fest. Jeg liker å snakke med folk og være sammen med vennene mine. Da er det lettere å ha dager som er vanskelige, sier Torill Heia (55) fra Kongsberg. Hun har akkurat debutert som forfatter med en bok om nettopp venner.

HJEMMETREPORTASJE

Tekst: Ann Britt Hangeraaas
Foto: Jørn Grønlund

–Det er de store kjendiserne som er i ukebladene: Artistene, kongefamilien og Kathrine Moholt. Og så jeg da! Det liker jeg godt. For når folk vet hvem du er, kommer de bort for å prate. Og det er det beste jeg vet. Sånn tror jeg det er for kongefamilien også. Jeg møtte dem helt tilfeldig da jeg var i Oslo på et møte i forbindelse med boken min. Mette Marit var den første som sa hei. Så gjorde både kronprinsen og dronningen det også. De var hyggelige. De var de første

som fikk vite at jeg skulle skrive bok, og jeg måtte love å sende dem et eksemplar. Det skal jeg gjøre når dere er ferdige med å intervju meg.

Torill Heia slår hendene foran ansiktet og kniser. Det er med en smule skrekkblandet fryd hun sitter i den koselige stua si i et bofellesskap på Kongsberg og snakker om seg selv. Hun har Downs syndrom, og dermed andre forutsetninger enn de fleste. Likevel har hun skrevet bok. Og når man har gjort det, så er intervjuer blant de tingene man må gjøre. Og dessuten er det alltid hyggelig å få besøk. Det blir litt fest da, med lys og blomster på bordet, te i koppen og kjeks på asjetten. Og Torill liker at livet er en fest.

–Da er det lettere å ha dager som er vanskelige, sier hun.

For selv om Torill stort sett er strålende fornøyd, er ikke livet

► **PÅ JOBB:** Torill og Britt-Evy har sørget for å ha det hyggelig mens de har jobbet sammen med boken om venner. De har reist utenlands, og har bevilget seg både opphold på spa og noen turer på kafé. Det har de fortjent, synes Torill, for de har jobbet hardt.

◄ **FAMILIEN:** - Familie kan også være dine gode venner, sier Torill – her sammen med pappa Ottar og søstrene Vigdis og Ingunn.

med doktorgraden hennes, sier Torill og kniser frydefullt.

–Det var sånn det begynte. Det var sånn det ble bok, legger hun til.

Doktorgradsarbeid

–Dette må dere forklare?

–Jeg jobber med en doktorgrad på betydningen av livsfortellingsarbeid. Altså hvordan det viser seg at trygghet, tillit og kommunikasjon øker hos alle parter når de som yter tjenestene blir mer opptatt av brukernes personlighet og livserfaringer, enn bare av hvilken diagnose de har og hva de trenger hjelp til. Torill hjalp meg blant annet å lage gode spørsmål jeg skulle stille andre med utviklingshemning. Hun svarte også så flott på sine egne spørsmål, og hadde så mange fine tanker om vennskap og livet generelt, at jeg mente flere burde få ta del i dem. Slik dukket ideen om en bok opp. Torill tente på ideen. Og da organisasjonen «Leser søker bok» var villig til å støtte prosjektet økonomisk, gikk vi i gang. Torill fortalte hva hun ville ha med i boken og jeg førte det i pennen for henne, forklarer Britt-Evy.

–Jeg har fortalt om livet mitt, om vennene mine og hva som er viktig for å ha det bra. Det

er ikke sikkert alle funksjonshemmede er enig med meg. Men det er helt greit, sier Torill og titter stolt på boken som ligger på salongbordet hennes. Den heter «Venner», og er akkurat kommet fra trykkeriet.

–Og som vi har kost oss mens vi har jobbet med boken, sier Britt-Evy, og forteller om spa-turer både til Sverige og Skottland, og gode middager og softis både her og der.

–Tør vi innrømme det da? Tenk på alle pengene vi har sløst bort, kommenterer Torill og slipper ut et par knis.

–Men vi har stått på fælt og jobbet mye underveis, legger hun til. –Det er sant det, så da er det vel greit. Og maten var veldig god og opplevelsene fine. Og man må være åpen for livet, da lærer man nye ting og har opplevelser. Det er da livet blir fint, spesielt om man kan dele opplevelsene med venner.

Elsker fotball

Torill har alltid hatt masse venner. Det eneste unntaket er den perioden hun bodde på en institusjon i Vestfold. Hun ble sendt dit for å få skolegang siden det ikke fantes skoletilbud for barn med utviklingshemning i Kongsberg den gang.

–Det første jeg husker da jeg kom dit, er at en jente kom

bort til meg, tok tak i det lange håret jeg hadde da, og nektet å slippe. Jeg skrek. Jenta skrek. Og personalet skrek. Sånn var det med den saken. Det skjedde litt leie ting der. Jeg hadde det ikke bra. Heldigvis kom moren og faren min og hentet meg hjem igjen. Og da ble det fest, sier Torill.

Den aller første vennen hennes var Jan-Helge, som også hadde Down.

–Han er død nå. Det er trist. Men jeg har masse minner, sier Torill og forteller at de to etter hvert fikk et skoletilbud sammen i Kongsberg.

–Der lærte vi å lese og skrive. Det tror jeg vi fikk til fordi læreren fant ut hva vi var interessert i, og lot oss lese om det. Jeg leste om fotball og Jan-Helge leste om hunder. Det var smart tenkt. Men jeg er ikke så veldig tålmodig. Jeg syntes det var nok lesetrening da jeg klarte å lese programoversikten, og kunne følge med på når hver kamp skulle spilles, sier Torill, som i alle år har vært det lokale fotballaget Skrim's største supporter. I årenes løp har hun sett nærmere tusen kamper, en innsats hun har fått både pokaler og diplomer for. Og ikke minst mange venner i idrettsmiljøet, venner som tar henne med til og fra

bare enkelt. Det har hun erfart gjennom sine 55 år på jorden.

Inni er vi like

–Jeg har alltid trodd at det er Downs syndrom som gjør det vanskelig for meg. Men kanskje er det også andre folk, og det at de ikke ser på oss med Down som like viktige som seg selv, som lager trøblet. Det er dumt. For inni er vi jo like. Ikke sant, Britt-Evy, sier Torill og sender et strålende smil over bordet der en av hennes aller beste venner, Britt-Evy Westergård, sitter.

Britt-Evy er vernepleier, og vennskapet deres går mer enn 35 år tilbake, til den gang Britt-Evy både jobbet på treningsskolen Torill gikk på, og tok vakter i boligen der Torill bodde. De siste par årene er de blitt en sammensveiset duo, som har lært masse av hverandre og hatt mye moro sammen.

–Jeg har hjulpet Britt-Evy

– Venner ser og støtter deg

▲ **PARHESTER:** Torill og vernepleier Britt-Evy Westergård har kjent hverandre i en årrekke og er veldig gode venner. Mens Torill har hjulpet Britt-Evy med doktorgraden hennes, har Britt-Evy ført Torills bok i pennen.

▲ **VENNER:** Elisabeth og Tommy, som begge bor i samme bofellesskap som Torill, er noen av Torills aller beste venner.

bortekamper, som inviterer henne med på fester og har tid til å prate med henne.

– Det er sånn det er med meg. Vennene mine hjelper meg til å gjøre ting jeg liker, sier Torill.

– *Har du spilt fotball selv også?*

– Ja. Jeg var god også. Fotball, bowling og svømming er idrettene jeg har likt best. Svømme gjør jeg fortsatt, men fotballen har jeg lagt på hylla nå. Jeg begynner jo å bli gammel, vet du. Det går fort mot 60 nå. Hvor lenge jeg får leve, vet jeg ikke. Det jeg vet er at døden blir en ny opplevelse, sier hun.

En som ser og støtter

I dag er det Tommy som er hennes beste venn. Han bor i naboleiligheten og har også Down.

– Han er så god. Vi prater, ser på film og koser oss. Jeg sitter i armkroken hans, men kjæresten er vi ikke. Han er

bare min beste venn for alltid. Når Tommy blir glad, flakser han med armene som en pingvin. En annen god venn jeg har, er Elisabeth. Hun bor også i boligen. Hun ser meg som jeg er, og støtter meg. Jeg elsker å gå på kafé. Mange synes det er dumt at jeg bruker penger på det. Elisabeth er åpen og prater rett ut, og sier ifra om det hun mener. Ofte sier hun at det er viktig å gå på kafé og kose seg. Det synes jeg er bra. Jeg forsøker å lære litt av Elisabeth. Jeg er ikke så flink til å si hva jeg mener. Jeg har klare tanker inni hodet mitt, men jeg klarer ikke alltid å få dem ut. Og da blir det ofte til at noen vil bestemme over meg. Men det liker jeg dårlig, sier Torill.

– Britt-Evy er også en veldig god venn, fortsetter hun. – Jeg ringer til henne hver dag. Noen ganger har hun god tid til å prate med meg, andre ganger ikke. Det forstår jeg. Og så passer hun ikke på meg. Det tror jeg er fordi hun vil jeg skal ten-

ke selv. Det er ikke alltid jeg gjør det, men det går bra til slutt, sier Torill og kniser igjen.

Viktig med tillit

– Da vi reiste ut i verden for å skrive bok, bestemte jeg meg for at jeg ikke reiste som Torills personale, men som hennes venn. Det var uvant for henne. Hun er jo vant til å bli passet på. Men som Torill sier; det går jo bra til slutt. Det gjorde det også da hun brukte to timer i en platebutikk i Skottland og kom ut med haugevis med CD-er. Plass i kofferten sin hadde hun ikke. Men i min var det jo plass...

Britt-Evy ler og Torill kniser.

– Jeg har lært masse gjennom vennskapet med Torill, fortsetter Britt-Evy. – Hun har blant annet lært meg hvor viktig det er med tillit. Jeg ser jo at jo mer tillit jeg har til henne, jo mer klarer hun. Og det er moro å se at hun tar mye mer tak og ansvar i dag enn hun gjorde da vi begynte arbeidet med boken. Vi er nok litt mye

«trøste og bære», vi som har denne typen arbeid. Men ved å slippe litt opp og heller søke det likeverdige, kan vi hjelpe og utfordre hverandre. Dessuten beundrer jeg Torill for måten hun takler situasjonen sin på — for måten hun priser livet på. Der har hun mye å lære oss alle, sier Britt-Evy.

– Og så har vi en drøm sammen, fortsetter Torill og smiler litt hemmelighetsfullt.

– Det er å reise på ferie i en campingbil, ta med noen kasser bøker, reise fra by til by, besøke bibliotekene og invitere funksjonshemmede til å høre oss lese fra boken, avslører Britt-Evy.

– Og så har vi en drøm til. Vi håper at vi kanskje kan skrive en bok til mens vi er i farta. Men akkurat nå må jeg skrive en personlig hilsen i «Venner», og få sendt Sonja og Mette Marit hver sin bok, sier Torill. – Det har jeg jo lovet, og løfter må man holde. ♦

ann-britt.bangeraas@egmont.com